СТРУКТУРНА, ПРИКЛАДНА ТА МАТЕМАТИЧНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 159.9-051:316.77
DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.2/02

Стасюк Т. В.
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Назаренко О. В.
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНЕ, МІЖОСОБИСТІСНЕ Й ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ФАХІВЦЯ В МОВНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯХ

Стаття висвітлює проблему соціально-морального, міжособистісного та професійного спілкування фахівця в мовних актуальних репрезентаціях різних рівнів, ключові аспекти ефективного спілкування в колективі, комунікативні сторони професійної взаємодії у виробничому колективі та суспільстві в цілому. Засади взаєморозуміння, поваги та підтримки є фундаментальними для побудови стійких та позитивних відносин. Дослідження спрямоване на визначення ключових аспектів соціально-морального, міжособистісного та професійного спілкування фахівця в актуальних мовних репрезентаціях. Охарактеризовано систему мовних засобів для вираження важливих комунікативних смислів, моральних почуттів, етичних формул та вплив ефективної комунікації на професійні досягнення. Визначено основні чинники, що впливають на якість спілкування фахівця, такі як духовний рівень комунікантів, моральні настанови спілкування, етичні норми розмов, культурні особливості фахівців тощо. Розглянуто застосування запропонованих мовних формул, а також дотриманні визначених правил і принципів, що сприяє побудові якісного та результативного спілкування, яке приносить користь усім учасникам діалогу. Сфокусовано увагу на важливості професійного спілкування, що виступає ключовим інструментом у процесі оволодіння фахом і спеціальністю, без чіткого розуміння яких сучасний спеціаліст не зможе успішно вирішувати складні практичні завдання. Фахівці, які володіють навичками ефективної комунікації, здатні краще впоратися з професійними викликами. Підкреслено, що морально-етичні принципи відіграють ключову роль у формуванні поведінки та стилю спілкування людини. Вони визначають тональність висловлювань, ставлення до співрозмовника, а також мотивують особистість до ефективної праці, до покращення професійної діяльності. Дослідження виявило, що основними чинниками, які впливають на якість професійного спілкування, є етичні норми, культурні особливості та система мовних засобів для передачі важливих комунікативних смислів.

Ключові слова: *фахівці, колектив, спілкування, соціально-моральне спілкування, міжособистісне спілкування, професійне спілкування.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство визначається складністю комунікації між людьми в різних сферах життя, де важливу роль відіграє спілкування. Воно є не лише засобом обміну інформацією, але й важливим елементом формування соціально-морального, міжособистісного та професійного середовища. Значні зміни в суспільстві, технологічний прогрес і еволюція професійних стандартів вимагають глибокого розуміння динаміки спілкування між індивідами в професійних спільнотах.

Актуальність обраної наукової проблеми визначається широким спектром суспільних та професійних трансформацій, які відбуваються в сучасному світі. Враховуючи складність викликів у сфері професійних відносин у сучасному суспільстві, наукове дослідження спрямоване на систематизацію мовних репрезентацій, що визначають успішність спілкування між фахівцями. Основна увага приділяється розвитку навичок ефективного міжособистісного та професійного спілкування, особливо в ситуаціях організаційних

і культурних змін, що вимагають адекватного психологічного й морального, культурного й результат-орієнтованого спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань вивчення соціального спілкування звертається С. Максименко, який виділяє рівні й шари соціалізації людей і особливості соціального спілкування. Розкриває певні аспекти досліджуваної теми Г. Васянович – виокремлює функції спілкування як засіб згуртування колективу. Дж. Гоман досліджує колективне спілкування – в теорії соціального обміну вказує на те, що люди спілкуються для отримання взаємовигідних результатів, що сприяє стабільності та розвитку колективу. О. Дробицький студіює аксіологію комунікації – визначає комунікацію ключовим ключовим фактором у визначенні спільних цілей та цінностей, які утверджують єдність та взаємодію між особами. Н. Войтенко звертається до системи соціальних цінностей – пояснює слово «любов» як «відношення до кого або до чого-небудь як безумовне цінне, яке сприймається як благо. І. Балуцький зауважує, що не менш важливим аспектом при спілкуванні у суспільстві та колективі є довіра, яка ґрунтується на наданні людині можливостей для збереження стійких позитивних відносин з партнером і забезпеченні оптимальної конструктивної взаємодії в межах окремої ситуації [1, с. 134–141].

Морально-етичні засади спілкування людей та обміну почуттями досліджували такі вчені: М. Скиба, який вважає «користь» позитивним поняттям моралі, але досить відносним; А. Марусов, який розглядає благодійність як «безкорисливе надання допомоги потребуючим, які не є пов'язаними з благодійником»; М. Чурилов, який пояснює поняття «співчуття» як чуйне ставлення до горя інших, до чиїхось переживань; М. Філоненко, який висвітлює злість як почуття недоброзичливості, злобу [13, с. 23–27]. Міжособистісне спілкування в робочому середовищі розглядали науковці з різних точок зору. А. Добрович пояснює поняття «міжособистісне спілкування» як взаємодію між декількома людьми, яка здійснюється за допомогою засобів мовленнєвого і немовленнєвого впливу, в результаті якої виникає психологічний контакт і певні відносини між учасниками спілкування. На думку зарубіжних вчених, зокрема Д. Сімонс, В. Сілвейра, людині для збереження власних меж потрібно дотримуватися основних правил комунікації на робочому місці. Американські вчені К. Томас і Р. Кілменн розробили методику, яка дає змогу обирати стратегію поведінки і спілкування керівника з підлеглими. Р. Вацлавик визначає елементи успішного спілкування з партнерами й клієнтами [8]. Професійне спілкування розглядали П. Гусак, О. Васійчук, М. Рильський, Н. Марусич; публічний виступ висвітлювала М. Масловська [11].

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження ключових питань соціально-морального, міжособистісного та професійного спілкування фахівця в актуальних мовних репрезентаціях. Наукова новизна виявляється у комплексному аналізі соціально-морального, міжособистісного та професійного спілкування фахівця; у представленні системи мовних формул для вербалізації актуальних комунікативних смислів; у вивченні впливу ефективності спілкування на професійну успішність; у виділенні ключових факторів, які визначають якість спілкування фахівця, такі як етичні стандарти, культурні особливості, тощо; у рекомендаціях для розвитку навичок зазначених видів спілкування.

Виклад основного матеріалу. *Спілкування* – універсальна реальність людського буття, яка породжується і підтримується різноманітними формами людських стосунків. *Спілкування* – це важливий складник соціального життя кожної людини. Воно відіграє вирішальну роль у створенні та підтримці наших міжособистісних взаємин, в сприйнятті світу навколо нас та в нашій взаємодії з іншими людьми [14]. *Спілкування* – це, по-перше, складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, що виникає на основі потреб і спільної діяльності та включає в себе обмін інформацією, сприймання та розуміння іншого; по-друге, це взаємодія суб'єктів через знакові засоби, викликана потребами спільної діяльності та спрямована на значимі зміни стану, поведінки партнера [15].

Спілкування – явище глибоко соціальне. Потреба людини у спілкуванні зумовлена суспільним способом її буття та необхідністю взаємодії у процесі діяльності. Соціальна природа спілкування виражається в тому, що воно завжди відбувається в середовищі людей, де суб'єкти спілкування завжди постають як носії соціального досвіду. Спілкування між людьми відбувається при передаванні знань, досвіду, коли формуються різні вміння, навички, погоджуються та координуються спільні дії тощо [16]. Соціальне спілкування впливає на створення спільних цінностей та визначення характеру, що є важливим для зміцнення стосунків.

Спілкування є важливою духовною потребою особистості як суспільної істоти. Будь-яка спільна

діяльність, і в першу чергу трудова, не може здійснюватися успішно, якщо між тими, хто її виконує, не будуть налагоджені відповідні контакти та взаєморозуміння. Важливе досягнення гармонії, яка створює сприятливу атмосферу в групі, колективі, та покращує робочі взаємини. Гармонія передбачає об'єднання, злагодженість, взаємну відповідальність колективу. Засоби встановлення і збереження любові й довіри у суспільстві є важливою запорукою, що може покращити взаємини між людьми та сприяти їх позитивному розвитку.

Морально-психологічне спілкування як живий процес безпосередньої комунікації виявляє емоції тих, хто спілкується, утворюючи невербальний аспект обміну інформацією. Засоби невербальної комунікації, такі як «мова почуттів» значно посилюють смисловий ефект вербальної комунікації, а за певних обставин можуть її замінювати. Мовчання, погляди, жести іноді дають більше інформації, ніж слова. За проведеними дослідженнями, у деяких ситуаціях в спілкуванні на невербальні його компоненти припадає до 80% загального змісту спілкування [7, с. 21].

Морально-етичні засади спілкування є запорукою побудови позитивних та культурних відносин у суспільстві, колективі, у професійній спільноті. Вони втілюються через дотримання паритетності, визнання гідності партнерів, вираження доброзичливості, підтримки та поваги один одного, готовність до співпраці, побажання гарних результатів, прояви порозуміння, милосердя та відданість, співчуття та співрадування, вдячність та визнання, а також вміння подолати негативні емоції.

Спілкування в колективі є ключовим елементом для формування та підтримки внутрішнього порядку. Спілкування є не лише механізмом передачі знань та інформації, а й важливим фактором формування професійної свідомості та ідентичності. Люди бачать себе частиною спільноти через взаємодію з іншими та обмін ідеями та традиціями, що сприяє зміцненню їхнього почуття приналежності до колективу. Колективне обговорення проблем дозволяє знаходити найкращі рішення, сприяти взаєморозумінню та спільно діяти [13, с. 47].

Міжособистісне спілкування в робочому середовищі відіграє важливу роль у побудові ефективних команд, підтриманні позитивного клімату та досягненні спільних цілей, а найбільш потрібне для встановлення доброзичливої атмосфери на роботі, особистих меж і правил порушення їх у колективі, вміння прохати про допомогу й дякувати за послугу; для надання й прийняття підтримки; для спілкування з керівником і підлеглими, з аудиторією, слухачами й читачами тощо. Технологічний прогрес також вносить свої корективи у спілкування. Використання сучасних засобів комунікації, таких як комунікатори, платформи, форуми, електронна пошта, соціальні мережі та відеоконференції, сприяє швидкій і ефективній передачі інформації.

Професійним спілкуванням в робочому середовищі є мовленнєва взаємодія одного фахівця з іншими фахівцями та організаціями, під час якої здійснюється професійна діяльність. Володіння мовленнєвим апаратом, вміння зрозуміло висловлюватися, ефективно вести перемовини демонструє рівень грамотності та освіченості, підготовки та ефективності фахівця. Відтак, професійне спілкування супроводжує професійну діяльність, зумовлене її цілями і забезпечує взаємодію її суб'єктів у процесі розв'язання професійних завдань. Воно виявляється у вмінні й навичках професійно висловлюватися, в професійному етикеті та його словесному вираженні, у веденні розмови та діалогу, у публічному виступі та представленні професійних матеріалів публічно тощо [11; 12].

Чи не найважливішим мовним актом початку професійного спілкування є ефективне представлення фахівці під час знайомства. У професійній сфері для влучної рекомендації себе чи колеги зазвичай прийнято використовувати усталені кліше: *Мене звати…! Моє прізвище…! Я – ваш новий менеджер! / Моя посада…! / Моя професія …! / Мене призначили до вас … (ким)! / Давайте познайомимося! / Представляю вам…!* тощо.

Ефективним початком спілкування, робочих стосунків, партнерських взаємин є, безперечно, також запрошення як акт залучення суб'єктів діяльності до контактів і взаємодії: *Ласкаво просимо! / Розпочнемо! / Починаймо! / Заходьте! / Поцікавтесь нами! / Потоваришуємо! / Спрацюємося!* тощо.

Позитивні враження в професійному середовищі створюється завдяки правильному, вчасному й обдуманому висловлюванню привітань: *Вітаю! / Вітання! / Щирі вітання! / Мої вітання! / Наші вітання! / Прийміть вітання! / Наші визнання! / З перемогою! / З високим результатом!* тощо.

Надзвичайно цінним у всіх видах спілкування, спрямованого на покращення спільної взаємодії, є побажання й, зокрема, побажання гарних результатів, яке зазвичай виражається фразами: *Гарні побажання! / Найкращі побажання! / Успіхів! / Високих результатів! / Високих досягнень! / Гарних досягнень! / Разом – до зірок!* тощо.

Необхідним, актуальним і таким, що вимагає правильної постановки, є поширений елемент професійної комунікації – прохання. Найчастотнішими формулами прохання є: *Просимо! / Велике прохання! / Переконливе прохання! / Важливе прохання! / Актуальне прохання! / Робоче прохання! / Дозвольте попросити!* тощо.

Одним із головних аспектів під час спілкування є вираження доброзичливості. На нашу думку, *доброзичливість* – це здатність і бажання робити добро іншим людям, яка виявляється в уважному слуханні, що говорять інші, в інтересі до думок та почуттів. Мовними формулами доброзичливості можуть бути: *Радий(а) вас вітати! / Радий показати гарний результат! / Радий нашій співпраці! / Радий гарній нагоді!* тощо.

Дуже вагомим вмінням у професійному спілкуванні є висловлення вчасної підтримки колегам, співробітникам і партнерам у відповідних формулах: *Підтримуємо! / Тримаємося! / Тримаємо кулачки! / Розраховуйте на нашу підтримку! / Попрацюймо! / Переможемо! / Разом – до мети! / Разом – до результатів!* тощо.

В. Андрущенко зазначає, що повага також важлива для спілкування. Вона виявляється в прихильному ставленні до інших людей, пов'язана з визнанням їхніх заслуг і позитивних якостей [1, с. 139]. Повага може виражатися у таких формулах: *Поважаємо! / Наша повага! / Поважаємо вашу команду! / Шануємо вас! / Шануємо вашу працю! / Цінуємо ваш час! / У вас гарні результати!* тощо.

Готовність до співпраці, яку потрібно культивувати всім учасникам колективів, може експлікуватися в таких виразах: *Попрацюємо! / Єднаємося! / Потрудимося разом! / Це – спільна справа! / Це нас єднає! / Робимо разом! / Це – наш спільний проєкт!* тощо.

Висловлення подяки, вдячності та визнання створює міцний фундамент для гармонізації трудових процесів, що завжди сприяє не просто покращенню професійних стосунків, а й досягненню подальших гарних результатів: *Дякуємо! / Щира подяка! / Наша вдячність! / Шана і вдячність! / Спасибі! / Вдячні за допомогу! / Вдячні за розуміння! / Щиро вдячні! / Дуже цінуємо! /* тощо.

У ситуаціях ускладнень, труднощів, проблем, невідповідності результатів поставленим цілям співрозмовникам важливо вчасно висловити порозуміння, що найчастіше виражається наступними формулами: *Розуміємо! / Долаємо непорозуміння! / Зрозумійте нас! / Зрозуміло! / Усвідомлюю! / Давайте усвідомимо! / Краще усвідомити! / Вдумайтеся! / Вдумався й оцінив!* тощо.

У випадках, коли сам адресат повідомлення відчуває провину за невиконані зобов'язання, труднощі, проблеми, низькі результати, важливим є вчасне й переконливе вибачення, що може втілюватися в такі мовні формули: *Пробачте! / Вибачте! / Прошу вибачення! / Мої вибачення! / Моя провина! / Перепрошую! / Мої перепрошення! / Даруйте!*

Висловлювання схвалення можуть бути використані для створення позитивного та ввічливого спілкування, що сприяє взаєморозумінню та підтримці відносин. Схвалення зазвичай реалізується у наступних формулах: *Гарно! / Дуже гарно! / Гарна праця! / Гарні новини! / Схвалено! / Схвалюємо! / Чудово! / Чудові досягнення! / Чудовий настрій! / Чудові результати!* тощо.

Встановлення психологічного контакту, налагодження гармонії у міжособистісному спілкуванні, вираження милосердя, співчуття та співрадування – це надзвичайно важливі вияви емпатії, яка дуже допомагає в складних ситуаціях подолання конфліктів, суперництва, криз, провалів, неуспіхів, негативних емоцій, перешкод у спілкуванні колег. Емпатійні почуття – це місток для відновлення комунікації: *Сердечно розумію! / Сердечно вболіваю! / Сердечні прикрощі! / Вболіваю! / Мої співчуття! / Щирі вболівання! / Радуємося! / Розділяємо радість! / Ось… порадуємося разом! / Обов'язково втішимося!* тощо.

Ефективні комуніканти дотримуються прийнятих у суспільстві правил спілкування для успішного ведення розмови або для результативного завершення розмови в тих випадках, коли передував неуспіх і потрібно подолати негативні емоції. Для висловлення надії на краще майбутнє використовуються мовні вирази: *Сподіваємося! / Сподіваємося на краще! / Налагодиться! / Подолаємо! / Переможемо! / Виправимо! / Відпрацюємо!* тощо.

Морально-етичні засади є визначальними у поведінці й спілкуванні людини. Саме вони відповідають за манеру мови, ставлення до співрозмовника та потребу особистості у скоєнні певних дій. У формуванні основних принципів спілкування вищу регулятивну функцію виконують компоненти морального здоров'я – моральні переконання, звички, якості, дії та здібності. І, безперечно, влучне, своєчасне й зрозуміле висловлювання таких настанов у професійній комунікації.

Спілкування є не тільки засобом передачі інформації, але й ключовим елементом взаємо-

дії між колегами. Для того, щоб цей процес був ефективним і плідним, Т. Харріс виділяє ряд правил і принципів: розумійте потреби, інтереси та питання своєї аудиторії, що дозволить створити контент, який відповідає їхнім очікуванням; будьте чесними і прозорими щодо своїх інтенцій, інформації, яку ви надаєте, і будьте готові відповідати на запитання; адаптуйте стиль спілкування і формулювання висловів відповідно до потреб своєї аудиторії; надавайте цінну інформацію, готуйте гідні й вивірені факти; використовуйте різноманітні медіаформати, такі як тексти, відео, зображення, щоб зробити ваше спілкування доступнішим; залучайте свою аудиторію через запитання, обговорення, інтерактивність, взаємодія робить спілкування живішим і цікавішим; завжди слухайте фідбек своєї аудиторії і враховуйте його при подальшому спілкуванні [8].

З іншого боку, ми вважаємо важливими наступні принципи побудування ефективного професійного спілкування: 1) орієнтованість на аудиторію, актуальна мета спілкування; 2) сильна фахова тема; 3) актуальний і корисний для аудиторії фаховий контент повідомлень; 4) цінна, точна й лаконічна основна думка, сильні аргументи й доцільні приклади; 5) вправність у використанні мовних формул; 6) використання професійної термінології; 7) стиль та рівень технічності мовлення.

Отже, використання наведених мовних формул, дотримання окреслених правил і принципів дозволяє вести якісне та ефективне спілкування, яке приносить користь всім учасникам комунікації. Професійне спілкування є важливим засобом оволодіння професією та спеціальністю, без знань якої сучасний фахівець не зможе ефективно розв'язувати складні практичні завдання.

Висновки. Ключові питання соціально-морального, міжособистісного та професійного спілкування фахівця становлять проблеми ефективності спілкування, досягнення комунікативних цілей, соціалізації учасників комунікації, моральності ставлення до співрозмовників або груп, створення позитивної атмосфери конструктивного спілкування, налагодження міжособистісних зв'язків, використання актуальних мовних репрезентацій.

Система мовних формул для вербалізації актуальних комунікативних смислів, розглянута в дослідженні, охоплює такі перманентні елементи професійного спілкування: *представлення, знайомство / запрошення, залучення суб'єктів діяльності до контактів і взаємодії / привітання / побажання / прохання / вираження доброзичливості / висловлення підтримки / висловлення поваги, висловлення подяки, вдячності та визнання / висловлення порозуміння / переконливе вибачення / висловлювання схвалення / встановлення психологічного контакту, вираження милосердя, співчуття та співрадування* тощо.

Поняття «спілкування» визначається сукупністю понять: універсальна реальність людського буття / різноманітні форми людських стосунків / створення та підтримка міжособистісних взаємин / мовно-психологічна взаємодія з іншими / мовна взаємодія у процесі діяльності / встановлення і розвиток контактів між людьми / обмін інформацією / взаємодія суб'єктів через знакові засоби / досягнення гармонії / формування професійної свідомості та ідентичності / встановлення доброзичливої атмосфери на роботі / передавання знань, відомостей, досвіду, способів діяльності, погодження дій, створення спільних цінностей, зміцнення стосунків.

Концепт «професійне спілкування» формують субконцепти: спілкування *в робочому середовищі / мовленнєва взаємодія одного фахівця з іншими фахівцями / мовленнєва взаємодія з організаціями / комунікація в професійній діяльності / вміння й навички професійно висловлюватися / ефективні висловлювання, домовленості, ведення перемовин / грамотна фахова комунікація / мовна взаємодія суб'єктів у процесі розв'язання професійних завдань / професійний етикет та його словесне вираження / ведення професійної розмови та діалогу* тощо.

Список літератури:

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація:підручник. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. 460 с.

2. Воднік В.Структура соціально-психологічного клімату колективу,шляхи його регуляції та формування. *Бюлетень*. 2012. № 5. С. 36–70.

3. Воронкова В. Г. Етика ділового спілкування: навч. посібник. Львів:Магнолія 2019. 312 с.

4. Гриценко Т.Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. пос. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 624 с.

5. Етика ділового спілкування. *Osvita.ua*. URL: http://surl.li/filyb.

6. Засєкіна Л. В., Пастрик Т. В. Основи психології та міжособове спілкування : навч. посібник. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 184 с. URL: http://surl.li/qiufp.

7. Кайдалова Л. Г., Пляка Л. В. Психологія спілкування : навч. посібник. Харків : НФаУ, 2011. 132 с. URL: http://surl.li/noqfz.

8. Лекція 1. Міжособистісне спілкування (МС): загальна характеристика.URL: http://surl.li/mlcsq.

9. Марусич Н.Ю. Українська мова за професійним спрямуванням.Культура професійного мовлення : навч. посібник. Київ, 2012. 236 с.

10. Приклади міжособистісних навичок, визначення та важливість у 2023 році (з найкращими 12+ порадами). *Ahaslides*. URL: http://surl.li/qiupg

11. Професійний етикет та його особливості. *Етика сьогодні*. URL: http://surl.li/qiuic

12. Розділ 2 Принципи і категорії етики та їх прояв в професійній діяльності. *Професійна етика*. URL: http://surl.li/dnpee.

13. Тимофієва М.П. Психологія спілкування: навч.-методичний посібник для студентів вищих медичних закладів освіти України. Чернівці, 2019. 100 с.

14. Психологічна енциклопедія. URL: https://www.psykholoh.com/post/спілкування-це

15. Поняття про спілкування. Функції спілкування. URL: https://fku.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/pcux._lk3.pdf

16. Публічний виступ у діловому спілкуванні. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/10prishak_etyka_dilovyh_stosunkiv/p3-1.html

Stasiuk T. V., Nazarenko O. V. SOCIAL, MORAL, INTERPERSONAL AND PROFESSIONAL COMMUNICATION OF A SPECIALIST IN LANGUAGE REPRESENTATIONS

The article highlights the problem of social, moral, interpersonal and professional communication of a specialist in language actual representations of different levels, key aspects of effective communication in a team, communicative aspects of professional interaction in a production team and society as a whole. The principles of mutual understanding, respect and support are fundamental to building sustainable and positive relationships. The system of language means for expressing important communicative meanings, moral feelings, ethical formulas and the influence of effective communication on professional achievements is characterized. The main factors affecting the quality of communication of a specialist, such as the spiritual level of communicators, moral guidelines for communication, ethical norms of conversations, cultural characteristics of specialists, etc., are determined. The application of the proposed language formulas, as well as the observance of the specified rules and principles, which contributes to the construction of high-quality and effective communication that benefits all participants in the dialogue, is considered. Attention is focused on the importance of professional communication, which is a key tool in the process of mastering a profession and specialty, without a clear understanding of which a modern specialist will not be able to successfully solve complex practical tasks. It is emphasized that moral and ethical principles play a key role in shaping a person's behavior and communication style. They determine the tone of statements, the attitude towards the interlocutor, and also motivate the individual to work effectively, to improve professional activity.

Key words: *specialists, team, communication, social and moral communication, interpersonal communication, professional communication.*